

Türkiye Nasıl Bir Üreticidir?

21 Mayıs 2009

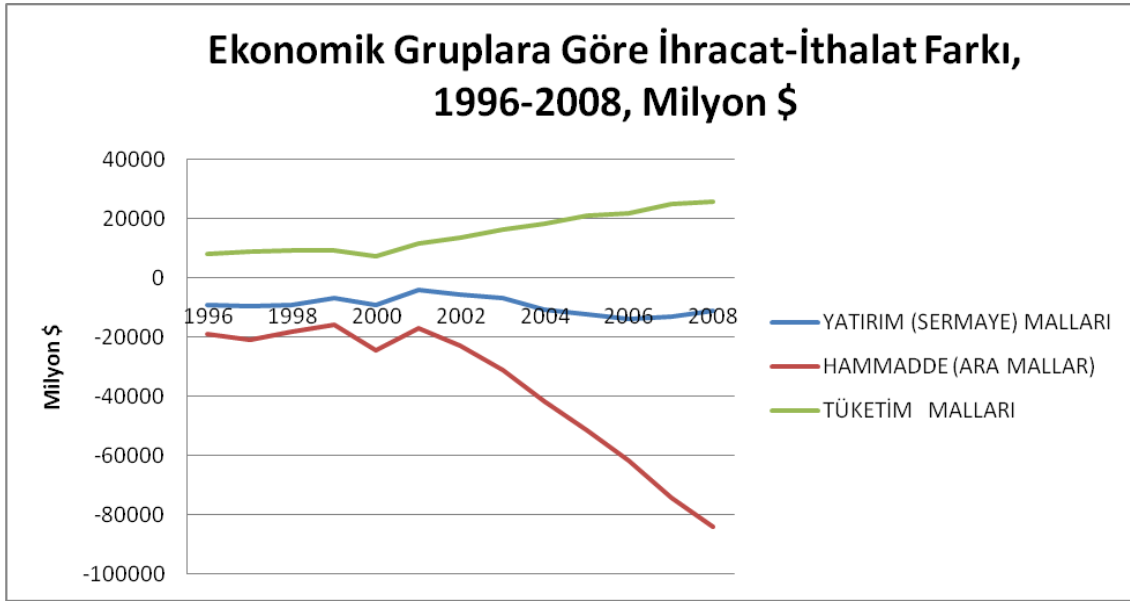
Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisi içindeki yerini tespit etmek için Türkiye'nin nasıl bir üretici olduğunu belirlemek gerekir. Dünyada hiçbir ülke ne üreteceğini—tamamen kapalı ekonomi olmadığı sürece—kendi başına ve bağımsız kararıyla belirleyemez. Küresel ekonomi kendi dinamiklerini ülke ekonomileri üzerinde dikte eder ve ulusal ekonomiler bu dinamikler çerçevesinde dünya üretiminde yer alırlar. Özü itibari ile hangi ülkenin hangi malı üreteceğini belirleyen temel dinamik fiyat rekabet gücüdür. Kim aynı mal ya da hizmeti daha ucuza satarsa elbette dış pazarlara o hâkim olur. Peki, fiyatı ne belirler? Neden aynı malı iki ülke farklı fiyatlardan üretmektedir? Bu sorunun iki klasik yanıtı vardır. Bunlardan ilki karşılaştırmalı üstünlükler kuramıdır. Bu kurama göre emek verimliliği (siz bunu 'teknolojik farklılıklar' diye de okuyabilirsiniz) ülkeler arasında farklıdır. Dolayısıyla aynı mal iki farklı ülkede farklı maliyetlerde üretilir ve fiyatı farklılaşır. Elbette aynı mal için kimse daha yüksek fiyat ödemeyeceği için daha düşük fiyattan malını üretebilen ve satabilen ülke o malın üretiminde uzmanlaşır. İkinci klasik yaklaşım ise Heckscher-Ohlin (diğer adıyla Faktör Oranları-Faktör Yoğunluğu) kuramıdır. Bu kurama göre ülkelerin hangi mal ve hizmetlerin fiyatlarında rekabetçi olduklarını sahip olduğu üretim faktörü zenginlikleri belirler. Örneğin Çin emek zengini bir ülkedir. O halde oyuncak gibi emek-yoğun malları daha ucuza mal edecek ve satacaktır. ABD ise sermaye-yoğun bir ülkedir. Dolayısıyla ABD sermayenin daha yoğun kullanılmasının gerektiği sermaye mallarında ve bazı ara mallarında rekabetçi fiyata sahiptir. Sonuç olarak ya teknoloji ya da bir üretim faktörünün görece olarak bol olması bir malı rekabetçi fiyatlarla üretmek için önkoşuldur.

Hangi kuram geçerli olursa olsun, sonuç uluslar arası uzmanlaşmanın temel belirleyicisinin fiyat olduğudur. O halde Türkiye ekonomisinin hangi malları sattığına (ihracat) ve aldığına (ithalat) bakarak dünya ekonomisinde hangi mal gruplarında rekabetçi yapıya sahip olduğunu (kabaca da olsa) belirlemek mümkündür. Aşağıda yer alan şekil ekonomik gruplara göre ihracat-ithalat farkının yıllar itibari ile değişimini vermektedir.

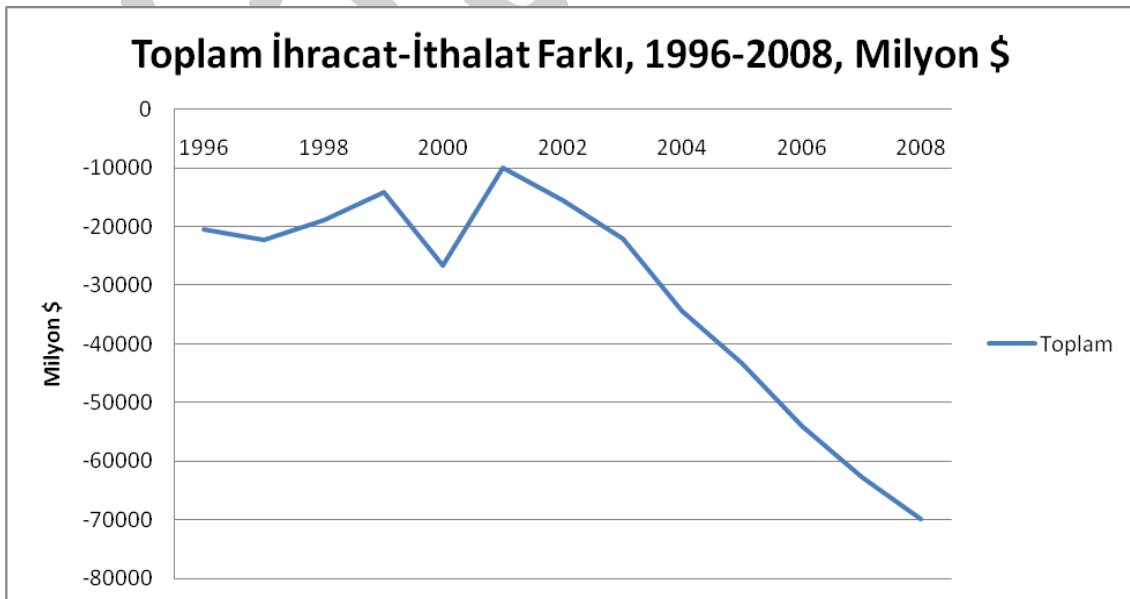
Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), "Türkiye Nasıl Bir Üreticidir?", 21 Mayıs 2009,

<http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>

Yukarıdaki şekilde mallar üç gruba ayrılmıştır. Yatırım malları fabrikalarda ve diğer üretim birimlerinde kullanılan makine, teçhizat ve sanayi ile ilgili taşımacılık araç ve gereçlerini kapsamaktadır. Ara malları sanayi için işlem görmüş ve görmemiş hammaddeleri, yakıt ve yağları, yatırım mallarının aksam ve parçalarını, vb. kapsamaktadır. Tüketim malları ise binek otomobilleri, dayanıklı, yarı dayanıklı ve dayanıksız tüketim mallarını vb ifade etmektedir. Türkiye ekonomisinin yatırım malları ihracat-ithalat farkı pek çok yıl -1 milyar dolar civarında olmuştur. Ara malı ihracat-ithalat farkı ise 1996 yılında -2 milyar dolar civarında iken 2008 yılında -80 milyar dolara çıkmıştır. Tüketim malı ihracat-ithalat farkı ise 1996 yılında 9 milyar dolar civarında iken 2008 yılında 25 milyar dolar civarına çıkmıştır. Bu üç grubu bir araya getirdiğimizde toplam sonuç aşağıdaki gibi olmaktadır.

Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), "Türkiye Nasıl Bir Üreticidir?", 21 Mayıs 2009,

<http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>

Elbette bu olumsuz resimde bir noktayı vurgulamak gerekir. Türkiye ekonomisi petrol-bağımlı bir ekonomidir. Bu nedenle toplam ihracat-ithalat farkının büyümesinde petrol bağımlılığının önemli bir etkisi vardır. Ancak ara malı ithalatından petrol ithalatının tümünü çıkarsak bile ara ve yatırım malı net ithalatı hala nihai mal net ihracatının çok üzerinde yer almaktadır. Örneğin 2008 yılında Türkiye kabaca 30 milyar dolarlık petrol ithalatı yapmıştır. Bu meblağı göz ardı etsek bile, toplam mal ihracatı toplam mal ithalatının çok gerisinde kalmaktadır. Yukarıda tartıştığımız gibi bu sonucun ortaya çıkmasındaki temel neden Türkiye ekonomisinin ara ve sermaye mallarında rekabetçi bir yapıya sahip olmamasıdır; yani Türkiye ekonomisinin petrole bağımlı olmasının yanında asıl sorun Türkiye ekonomisinin rekabetçi fiyatlarla sermaye ve ara malı üretememe sorunudur.

Türkiye ekonomisinin rekabetçi fiyatlarla sermaye ve ara malı üretememesi sorunu ucuz döviz politikası ile birleşince Türkiye ekonomisi için son on yılda yepyeni bir problem ortaya çıkmıştır: “dışarıya bağımlı üretim”. Günlük dilde “fason üretim” adı verilen dışarıya bağımlı üretim biçimi Türkiye ekonomisinin yakasına yapışmıştır. Teknolojiye dayanmayan ve rekabetçi fiyatlarda yatırım ve ara malı üretemeyen Türkiye ekonomisi, uluslararası işbölümünde görece zengin olduğu üretim faktörleri emek ve toprağı kullanarak fason üretim merkezi olma yolunda ilerlemektedir. Örneğin otomobilin temel teknolojisi ve bu teknolojiye bağılı ara malları yurtdışından ithal edilmekte, burada ucuz emek kullanılarak montaj işlemi yapılmakta, üretilen tüketim malı ya yurtiçinde ya da yurtdışında tüketilmektedir. Bir otomobilin %80’inin Türkiye’de üretilen parçalar kullanılarak imal edilmesi onun fason üretim olmadığını göstermemektedir. Ürünü, tasarımını, üretim miktarını, hatta rengini belirleyen yurtdışı olmaktadır. Daha da önemlisi, bu üretim ilişkisinde Türkiye’nin alternatifi hazır tutulmaktadır. Dolayısıyla Türkiye ekonomisi fason üretici olmanın tüm belirgin özelliklerini göstermektedir. Bu tespiti yaparken amacımız ülkemizi yaralamak değildir. Ancak ülke ekonomimizin bulunduğu gerçek noktayı tespit etmek çözüme yönelik doğru stratejileri belirlemek için önemlidir.

Tekrar etmek isteriz ki bize göre Türkiye ekonomisinin özellikle son on yılda içine girdiğı bu eğilimin sadece görünüşteki nedeni ucuz döviz politikasıdır. Ucuz döviz karşısında yerli ara malı ve yatırım malı üreticileri tutunamamış ve birer birer piyasadan silinmişler ya da yabancı üreticiler tarafından ele geçirilmişlerdir. Ancak aslında bu değişimin arkasında Türkiye ekonomisinin teknoloji üretememesi yatmaktadır. Teknolojik değişim yeni malların üretilmesi kadar eski malların daha ucuza ve daha kaliteli üretilmesini de sağlar. Dolayısıyla teknolojik değişimi sürekli kılamayan bir ekonominin ne rekabetçi olması mümkündür ne de rekabetçi olduğu sektörlerde bu gücünü elinde tutması. Türkiye ekonomisi son on yıllarda işte bu tuzağın içine düşmüştür. Netice itibari ile Türkiye ekonomisinin acilen teknolojik değişime önem veren politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde geri döndürülemez şekilde fason üretici olacaktır.

Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), “Türkiye Nasıl Bir Üreticidir?”, 21 Mayıs 2009,

<http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>